

Dağınık şeyi toplamak, biriktirmek, birleştirmek, elbise giymek anlamındaki "c-m-`a" kökünden türeyen câmi', toplayan, bir araya getiren, birleştiren, müellif, mürettip demektir.

Dinî terim olarak, toplu ibâdet edilen yerlere denir. Kur'ân ve sünnette câmi, mescid kavramı ile ifade edilmiştir. Mescid; secde edilen yer demektir.

Yeryüzünde ilk yapılan mescid, Mekke'deki Mescid-i Haram'dır (Müslim, Mesâcid, 1). Hz. Muhammed (a.s.)'in ilk yaptığı mescid ise Medine yakınındaki Kuba Mescidi, daha sonra da Mescid-i Nebevî'dir.

Mescidler; beldelerin Allah'a en sevimli mekânları (Müslim, Mesâcid, 288) ve Allah'ın evleridir (Münâvî, II,445).

Kur'ân ve sünnette camilerin yapımı, bakımı, temizliği ve cemaatine çok önem verilmiştir. Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe îman eden, namaz kılıp zekat veren ve sadece Allah'tan korkan kimselerin imar edeceği (Tevbe, 9/18), Allah için bir mescid bina edene Allah'ın da o kimse için cennette bir köşk bina edeceği (Münzirî, Terğîb, I/193), buna mukabil Allah'ın mescidlerinde Allah'ın adının anılmasına ve mescidlerin harap olmasına çalışanların en zalim kimseler olduğu (Bakara, 2/114) bildirilmiştir.

Camilerde sadece Allah'a ibadet edilmesi (Cin, 72/18), camilere güzel-temiz elbiselerle gidilmesi (A'râf, 7/31), camilerin temizlenmesi (Bakara, 2/125; Hac, 22/26) Allah'ın emridir. Namazlarını camide cemaatle kılan müslüman 27 kat daha fazla sevap kazanır (Müslim, Mesâcid, 249, I, 450).

Diyanet İşleri Başkanlığı, 1986 yılında Ekim ayının ilk haftasını camiler haftası ilan etmiştir. Camiler Haftasında, camilerin ve cemaatin önemi, yazı, va'z, konferans ve hutbelerde anlatılmakta, camiler ve çevresi gözden geçirilmekte, yıllık bakım, onarım ve temizliği yapılmaktadır.

Allah'ın sıfatı olarak câmi'; bütün erdemleri, iyilikleri ve nimetleri kendisinde toplayan; yeryüzünde hava, su, hayvan ve bitki gibi çeşitli varlıkları, soğuk-sıcak, yaş-kuru gibi zıdları bir arada tutan, kalpleri bir inanç ve düşüncede birleştiren; kıyâmet gününde insanları hesap için diriltip çürümüş uzuvları bir araya getiren ve mahşer yerinde toplayan demektir.

Kur'ân'da Allah'ın sıfatı olarak iki âyette geçmiştir: "Rabbimiz, Sen insanları, asla şüphe olmayan bir günde toplayacaksın. (câmiu'n-nâs) Şüphesiz Allah sözünden dönmez." (Âl-i İmrân, 3/9); "Allah, munafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayıcıdır." (Nisâ, 4/140).

Allah'ın bu vasfı, Kur'ân'da, "ceme'a-yecme'u" fiiliyle de ifade edilmiştir: "De ki: Allah sizi yaşıyor, sonra öldürecek, sonra sizi kendisinde şüphe olmayan kıyamette toplayacaktır..." (Câsiye, 45/26). Allah bütün insanları kıyamet günü bir araya toplayacağı için bugüne "yevmü'l-cem'" (toplanma günü) denilmiştir (Şûrâ, 42/7). "İnsan, biz kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı mı sanıyor? Evet biz onların parmak uçlarını (izlerini) yapıp düzeltmeye kâdiriz." (Kıyâme, 75/3-4)

Hadis ilminde câmi, konularına göre hadisleri toplayan eserlere denir. Buhârî ve Müslim'in el-Camiu's-Sahîh adlı eserleri camilerin en meşhur iki örneğidir. (İ.K.)

Sözlükte "secde edilen yer" anlamına gelen mescid, Müslümanların mabetlerine verilen bir isim olup, cami kelimesi ile eş anlamdadır. Kur'ân'da mescid kelimesi, çoğul şekli olan mesâcid ile birlikte 28 defa geçmiştir.

Türkiye'de küçük mabetlere mescid, büyüklerine cami denilmektedir. Yeryüzünde ilk yapılan mescid, Mekke'deki, ortasında Kâ'be'nin de bulunduğu Mescid-i Haramdır (Âl-i İmrân, 3/96). İslâm tarihinde ilk mescid, M. 622 tarihinde Mekke'den Medine'ye hicret sırasında Medine yakınındaki Kuba köyünde yapılan Mescid-i Kuba, daha sonra Medine'de yapılan Mescid-i Nebî'dir.

Mescidlerde; va'z edilen kürsü, imam-hatibin öne geçip namaz kıldırıldığı mihrab, hutbenin okunduğu minber, ezanların okunduğu minâre, sonradan gelenlerin namaz kılması için parmaklık ile bölünmüş mahfil, asıl mekândan bir duvarla ayrılan arka cemaat bölümü, bahçesi, bazı büyük mescidlerin çevresinde, kütüphane, hamam, aşevi, okul, mezarlık ve lojman vardır. Mescidler halı ile örtülü olup içine ayakkabılar çıkartılarak girilir.

Peygamberimizin beyanı ile mescidler cennet bahçeleri (Tirmizî, Deavat, 82) ve Allah'ın en çok sevdiği mekanlardır (Müslim, Mesâcid, 288).

Mescidler; ibâdet, zikir, dua, eğitim, öğretim, sosyal kaynaşma, disiplin, eşitlik, kardeşlik, birlik ve beraberlik mekânları, bir beldede Müslümanların varlığının işaretleri, minarelerinde günde beş defa tevhid inancının ilan edildiği huzur yuvalarıdır. (bk. Cami) (İ.K.)